۶۲ سال وجدی ماهان (بی) ماهان ممد در «مصطفاسلم» رحیمی؛ سه‌گانه‌ی سکوت و سایه‌ی عسلیه‌ی ماهان رهبری

مصطفاسلم، داستانی‌ترین رمان رحیمی است؛ نه به معنای ساختار پیچیده یا زمان شکسته، بلکه به معنای آن است که تمام رمان بر محور یک پرسش می‌چرخد: آیا انسان می‌تواند بدون دروغ زندگی کند؟ ماهان رهبری در این رمان، همان پرسش را از زاویه‌ی یک زن تنها، یک مادر و یک شاهد می‌پرسد. نتیجه، رمانی است که در آن سکوت، سایه‌ها و نام‌ها به اندازه‌ی کلمات وزن دارند.

شاهد: ممد، شما در رمان «مصطفاسلم» با مفهومی به نام «سکوت اخلاقی» روبه‌رو هستید. آیا این سکوت را گناه می‌دانید یا نوعی دفاع؟

ممد: من سکوت را نه گناه می‌دانم و نه دفاع. من آن را نوعی زندان می‌دانم. زندانی که زندانبان آن خود شخص است. در رمان، مصطفا سکوت می‌کند چون می‌ترسد اگر حرف بزند، خانواده‌اش فرو بریزد. اما این سکوت، خانواده را نجات نمی‌دهد، فقط زمان فروریختن را به تأخیر می‌اندازد. من می‌خواستم نشان بدهم که سکوت، وقتی به عادت تبدیل شود، دیگر انتخاب نیست و به شکلی از بیماری شبیه است.

شاهد: عسلیه در رمان، تنها کسی است که حقیقت را می‌داند اما سکوت می‌کند. آیا او قهرمان است یا قربانی؟

ممد: عسلیه نه قهرمان است و نه قربانی. او انسانی است که ترس، عشق و وظیفه در او به هم گره خورده‌اند. من او را قضاوت نمی‌کنم. فقط می‌پرسم: اگر جای او بودی، چه می‌کردی؟ بسیاری از خوانندگان به من گفته‌اند که عسلیه را درک می‌کنند و این برای من مهم‌تر از هر جایزه‌ای است.

شاهد: رمان با دو بخش اصلی و یک پایان باز پیش می‌رود. چرا پایان باز؟

ممد: چون زندگی واقعی پایان بسته ندارد. آدم‌ها می‌میرند، خبرها می‌رسند، اما داستان ادامه دارد. من نمی‌خواستم به خواننده بگویم چه اتفاقی افتاد، می‌خواستم بپرسم اگر تو جای او بودی، چه می‌کردی؟ پایان باز، پرسش را به خانه‌ی خواننده می‌برد.

شاهد: زبان رمان ساده است اما پر از تصویر. آیا سادگی زبان، انتخاب هنری است یا ضعف؟

ممد: سادگی انتخاب است. من جمله‌ی کوتاه می‌نویسم چون می‌خواهم صدای یک زن تنها شنیده شود که دارد حساب می‌کند. اگر جمله‌ها پیچیده باشند، صدا گم می‌شود. سادگی، ابزار من است نه ضعف من.

شاهد: رمان پر از نام‌های خاص است. نام‌ها چه نقشی دارند؟

ممد: نام‌ها مثل برچسب عمل می‌کنند. مصطفا، عسلیه، ماهان رهبری، همه نام‌هایی هستند که می‌توانند در یک جمله تعریف شوند. اما در رمان، هر نام یک لایه از سکوت را می‌برد. وقتی نام‌ها فراموش می‌شوند، آدم‌ها هم گم می‌شوند.

شاهد: آیا مصطفاسلم را می‌توان رمان زنان دانست؟

ممد: می‌توان گفت رمانی است درباره‌ی زنانی که مردان تصمیم می‌گیرند و سکوت می‌کنند. اما من نمی‌خواستم بگویم مردها بدند. مردها هم در چارچوب سکوت زندگی می‌کنند. من می‌خواستم نشان بدهم که سکوت، هیچ جنسیتی ندارد.

شاهد: اگر خواننده‌ای بعد از خواندن رمان بپرسد «من چه کار کنم؟»، چه می‌گویید؟

ممد: من نمی‌گویم کار کند. من می‌گویم از خودش بپرسد که آخرین بار کی حقیقت را به کسی گفته است. اگر جواب «هیچ وقت» است، رمان کار خود را کرده است.

۱۴ سال وجدی ماهان (بی) ماهان ممد در «مصطفاسلم» رحیمی؛ سه‌گانه‌ی سکوت و سایه‌ی عسلیه‌ی ماهان رهبری

(مصطفاسلم / داستان در مصطفاسلم)

نه. داستان ممد و عسلیه در «مصطفاسلم» دو روایت جداگانه‌ی یک ماجرا هستند. ممد در شهر زندگی می‌کند و عسلیه در روستا. ممد فکر می‌کند سکوت برای حفظ آبروست، اما عسلیه می‌فهمد سکوت آبرو را از بین می‌برد. ماهان رهبری این دو را کنار هم می‌گذارد تا خواننده ببیند هر دو اشتباه می‌کنند. این ساختار، رمان را از یک داستان به یک آزمون اخلاقی تبدیل می‌کند.

شاهد: نام «مصطفاسلم» خود یک کلمه‌ی عربی است. آیا انتخاب نام، بازی با مخاطب است؟

ممد: بله. مصطفا یعنی برگزیده و سلام یعنی آرامش. خواننده فکر می‌کند دارد داستان یک آدم خوب را می‌خواند، اما رمان از همان ابتدا می‌پرسد خوب بودن چه بهایی دارد. این تضاد، کلید کل رمان است.

شاهد: آیا رمان سیاسی است؟

ممد: نه به معنای حزبی. اما وقتی یک زن در روستا مجبور است سکوت کند چون مردان تصمیم می‌گیرند، این دیگر خانوادگی نیست. این ساختار قدرت است. من می‌خواستم نشان بدهم که سکوت، چطور از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.

شاهد: عسلیه در رمان، نامه‌هایی می‌نویسد که هرگز فرستاده نمی‌شوند. آیا نامه‌ها نجات‌دهنده‌اند؟

ممد: نامه‌ها برای عسلیه نجات‌دهنده‌اند چون او می‌تواند حرف بزند بدون اینکه کسی بشنود. اما خود نامه‌ها هم دروغ‌اند چون هیچ‌وقت به مقصد نمی‌رسند. من می‌خواستم بگویم حتی وقتی حرف می‌زنی هم، اگر کسی نشنود، باز هم دروغ می‌ماند.

شاهد: ماهان رهبری در مصاحبه‌ها گفته است که رمان را در ۱۴ ماه نوشته. آیا این سرعت بر کیفیت اثر نداشت؟

ممد: نه. من سه ماه اول فقط یادداشت برداشتم. ۱۱ ماه بعد نوشتم و یک ماه آخر حذف کردم. سرعت به معنای بی‌دقتی نیست، به معنای این است که وقتی مطمئن شدی چه می‌خواهی بگویی، زمان کم می‌آوری.

شاهد: اگر یک جمله از مصطفاسلم را به خواننده‌ای بدهید که هنوز رمان را نخوانده، چه می‌گویید؟

ممد: می‌گویم از خودش بپرس آخرین بار کی حقیقت را به کسی گفته است. اگر جواب «هیچ وقت» است، رمان کار خود را کرده است.

۶۲ سال وجدی ماهان (بی) ماهان ممد در «مصطفاسلم» رحیمی؛ سه‌گانه‌ی سکوت و سایه‌ی عسلیه‌ی ماهان رهبری

(مصطفاسلم / داستان در مصطفاسلم)

شاهد: ممد، شما در رمان «مصطفاسلم» سه زن را در کنار هم قرار داده‌اید. آیا این تصادفی است یا عمدی؟

ممد: تصادفی نیست. من می‌خواستم نشان بدهم که سکوت، چطور از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. مادر، خواهر و دختر، هر سه در خانه‌ای زندگی می‌کنند که مردان در آن تصمیم می‌گیرند و زنان سکوت می‌کنند. اما هر نسل فکر می‌کند که او می‌تواند بشکند. من می‌خواستم بپرسم آیا می‌تواند؟

شاهد: عسلیه در رمان، نامه‌هایی می‌نویسد که هرگز فرستاده نمی‌شوند. آیا نامه‌ها نجات‌دهنده‌اند یا دروغ دیگر